

Book Review: ศาสตร์รัฐประหาร ตุลาการ ระบอบเผด็จการ และนิติรัฐประหาร /
ผู้แต่ง ปิยบุตร แสงกนกกุล

โดย ประมุข บัณฑุกุล

Pramook Buntugul

นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ปิยบุตร แสงกนกกุล. 2560. ศาสตร์รัฐประหาร ตุลาการ ระบอบเผด็จการ และนิติรัฐประหาร. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.

จำนวน 312 หน้า ปกอ่อน

ISBN 978-616-7667-59-1

หนังสือเล่มนี้เขียนโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยบุตร แสงกนกกุล อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สารสำคัญของหนังสือเล่มนี้เป็นการพูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสตร์รัฐธรรมนูญกับระบอบเผด็จการ โดยผู้เขียนต้องการสะท้อนให้เห็นถึงแง่มุมทางการเมือง

บทที่ 4 (ตุลาคม – ธันวาคม 2560)

ของศาลรัฐธรรมนูญ ที่ถูกชุกซ่อนอยู่หลังฉากของสื่อคลุมบนบัลลังก์ มิเพียงแต่ความสัมพันธ์ระหว่างศาลรัฐธรรมนูญไทยกับระบอบเผด็จการเท่านั้น หนังสือยังได้นำพาผู้อ่านไปสัมผัสประสบการณ์จากต่างแดน เมื่อศาลต่างประเทศต้องเผชิญหน้ากับอำนาจเผด็จการ เนื้อหาของหนังสือสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ผู้เขียนได้อธิบายถึงบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญภายใต้รูปแบบของปรากฏการณ์ตุลาการภิวัตน์ โดยไล่เรียงไปตั้งแต่การกำเนิดของกระบวนการตุลาการภิวัตน์ การใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการเมือง ความแตกต่างระหว่างตุลาการภิวัตน์ในประเทศไทยกับตุลาการภิวัตน์ในต่างประเทศ และบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญเมื่อต้องเผชิญหน้ากับอำนาจรัฐประหาร

ส่วนที่ 2 ผู้เขียนได้นำพาผู้อ่านไปทำการสำรวจประสบการณ์ในต่างประเทศ ถึงมาตรการหรือแนวทางปฏิบัติของศาล เมื่อต้องเผชิญหน้ากับอำนาจรัฐประหาร เช่น ศาลปากีสถาน ศาลอุยกานดา ศาลไซปรัส เป็นต้น โดยศาลในแต่ละประเทศมีแนวปฏิบัติเมื่อต้องเผชิญกับอำนาจรัฐประหารที่แตกต่างกันออกไป ทั้งยอมสยบต่ออำนาจรัฐประหาร ปฏิเสธการก่อรัฐประหาร และตอบโต้อำนาจรัฐประหาร

ส่วนที่ 3 เป็นการอธิบายถึงระบบการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมาย และวิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียของแต่ละระบบ โดยได้สอดแทรกแนวคิดทฤษฎีของนักคิดคนสำคัญ ที่ถูกใช้เป็นฐานคติในการก่อตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้น นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้ทำการเปรียบเทียบโครงสร้าง องค์ประกอบ และที่มาของศาลรัฐธรรมนูญในแต่ละประเทศ เพื่อแสดงให้เห็นถึงข้อดีและข้อเสียจากโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญในแต่ละประเทศ

อนึ่ง เนื้อหาหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 5 บท โดยเริ่มต้นด้วย บทนำ จาก “ตุลาการภิวัตน์” ถึง “ศาลรัฐประหาร” เป็นบทเกริ่นนำถึงกระบวนการตุลาการภิวัตน์ในวิกฤตการณ์ความขัดแย้งในปี 2549 จนนำไปสู่ศาลรัฐประหาร ภายหลังเกิดการก่อรัฐประหารในปี 2557

บทที่ 1 “ศาลกับระบอบรัฐประหาร” ในบทนี้ผู้เขียนได้อธิบายถึงบทบาทของศาลในการทำหน้าที่เป็น “เนติบริกร” เพื่อเป็นแขนขาให้กับระบอบเผด็จการ ภายหลังจากก่อการรัฐประหารแล้ว

บทที่ 2 “เมื่อศาลเผชิญหน้ากับรัฐประหาร” ในบทนี้ว่าด้วยประสบการณ์จากศาลต่างประเทศเมื่อต้องเผชิญหน้าการก่อรัฐประหาร

บทที่ 3 “ศาลไทยกับรัฐประหาร” ในบทนี้เป็นการอธิบายถึงทิศทางในการวินิจฉัยของศาลไทย เมื่อได้มีโอกาสตัดสินคดีความที่มีผู้ฟ้องร้องคณะรัฐประหาร

บทที่ 4 “ศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลรัฐประหาร” ในบทนี้เป็นการอธิบายระบบการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย อีกทั้งยังได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละระบบ นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้เปรียบเทียบโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญในแต่ละประเทศ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดจากการจัดโครงสร้างที่บกพร่องของในแต่ละประเทศ

วัตถุประสงค์ที่ผู้เขียนต้องการสื่อให้ผู้อ่านได้ตื่นรู้และตระหนักถึงความสำคัญของการเมืองหลังบัลลังก์ ประกอบไปด้วย 2 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

1) ผู้เขียนต้องการอธิบายบทบาททางการเมืองของศาลรัฐธรรมนูญ โดยมุ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาลรัฐธรรมนูญกับระบอบเผด็จการ และฉากหลังขององค์กรตุลาการที่เต็มไปด้วยเรื่องของอำนาจและการเมือง โดยสืบเนื่องมาจากโลกในยุคปัจจุบันได้ให้การยอมรับหลักการนิติรัฐ-ประชาธิปไตย จึงก่อให้เกิดกระบวนการที่เปลี่ยนเรื่องทางการเมืองให้เป็นเรื่องของกฎหมาย (Judicialization of Politics) มากขึ้น ซึ่งทำให้องค์กรฝ่ายตุลาการสามารถใช้อำนาจในการเมืองมากยิ่งขึ้น จนทำให้ศาลรัฐธรรมนูญเปรียบเสมือนผู้เล่นการเมืองคนหนึ่ง การแสดงบทบาทในการใช้อำนาจวินิจฉัยคดีแล้วแต่สอดคล้องกับการเมืองทั้งสิ้น

2) ผู้เขียนต้องการรื้อถอนทำลายมายาคติเกี่ยวกับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ขององค์กรศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อศาลรัฐธรรมนูญที่เปรียบเสมือนผู้เล่นทางการเมืองคนหนึ่ง จึงควรที่จะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างถูกต้องตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยเฉกเช่นองค์กรตามรัฐธรรมนูญอื่นๆ นอกจากนี้ผู้เขียนยังมุ่งหมายเพื่อปลูกฝังความคิดเชิงวิพากษ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญในสังคมไทย ที่ถูกกดทับด้วยมายาคติความศักดิ์สิทธิ์และความเป็นกลางของศาล

หนังสือเล่มนี้มีจุดเด่นสำคัญ คือความเข้มข้นของเนื้อหาทางวิชาการ ผู้เขียนได้อธิบายบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในฐานะศาลรัฐประหารได้ครอบคลุมถึงประเด็นสำคัญทั้งหมด โดยมีแนวคิดทฤษฎีทางกฎหมายที่สำคัญเป็นฐานในการวิเคราะห์ ซึ่งตลอดระยะทางตั้งแต่บทนำไปจนถึงบทสุดท้าย ผู้เขียนได้สอดแทรกทฤษฎีทางกฎหมายเป็นระยะ นอกจากนี้ การสำรวจประสบการณ์จากศาลต่างประเทศเมื่อต้องเผชิญหน้ากับอำนาจเผด็จการ ถือเป็นการนำเสนอข้อมูลที่ก่อให้เกิดการวิพากษ์และการเปรียบเทียบ โดยสามารถสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความเป็นประชาธิปไตยของศาลไทยอย่างเด่นชัด หนังสือได้ฉายให้เห็นภาพความเป็นการเมืองที่อยู่เบื้องหลังบัลลังก์ได้อย่างดีเยี่ยม อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าหนังสือจะสามารถอธิบายถึงปัญหาความเป็นประชาธิปไตยของศาลรัฐธรรมนูญและสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นการเมืองของศาลได้อย่างยอดเยี่ยม แต่ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่าตัวหนังสือยังขาดการนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ

บทที่ 4 (ตุลาคม – ธันวาคม 2560)

ในเมื่อองค์กรตุลาการที่ประสบปัญหาความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งดูเหมือนว่าอุดมคติทางการเมืองของผู้พิพากษาจะยังคงปวารณาตนรับใช้ระบอบเก่า ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาแล้วเป็นระยะเวลากว่า 85 ปีแล้วก็ตาม อีกทั้ง กระบวนการเปลี่ยนเรื่องการเมืองให้เป็นเรื่องกฎหมาย (Judicialization of Politics) ยังคงเป็นช่องทางให้อำนาจเผด็จการ ฉกฉวยโอกาสแปลงอำนาจนอกกฎหมายของตนให้อำนาจที่มีความชอบธรรมมากยิ่งขึ้นภายใต้คำว่า “กฎหมาย” สังคมไทยจะหาทางออกจากสภาวะวิกฤตนี้ได้อย่างไร คือประเด็นที่ขาดหายไป

สุดท้ายนี้ ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า ในสภาวะที่สิทธิเสรีภาพทางความคิดถูกกดทับด้วยกฎหมายและปลายกระบอบกบฏอยู่เช่นนี้ หนังสือเล่มนี้นับเป็นงานวิชาการที่เปรียบเสมือนคบไฟในความมืด ที่จุดประกายความหวังให้กับผู้มีใจรักประชาธิปไตย นับเป็นงานที่ปลุกฝังความคิดเชิงวิพากษ์ได้อย่างดีเยี่ยม นับเป็นก้าวแรกแห่งการริเริ่มรื้อถอนมายาคติความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของศาล และกระตุ้นให้สังคมไทยได้ตื่นรู้อยู่เสมอว่าภายใต้ภาพมายาคติความเป็นกลางที่มอมเมาสังคมไทยนั้นกลับเต็มไปด้วยความเป็นการเมืองทั้งสิ้น